

Psychoterapie v sociálních službách

Preferovaná vize

„Psychoterapie poskytovaná klientům kvalifikovanými psychoterapeuty, v co nejširším spektru sociálních služeb, jako součást základních činností.“

Současný stav, jak ho vnímáme

V sociálních službách již v současné chvíli máme prokazatelně jak klienty pro psychoterapii, tak psychoterapeuty.

- v sociálních službách **působí již nyní kvalifikovaní psychoterapeuti**, kteří pracují v přímé práci s klienty a **poskytují jim psychoterapii**. Tito pracovníci působí na pracovních pozicích s různým označením, někdy jsou zastoupeni i v managementu služeb. Mají tedy jak informace o potřebách svých klientů, tak v některých případech mohou mít i vliv na to, jak jsou služby obecně nastaveny po stránce kvality, metod práce apod.
- v sociálních službách **přímo pracujeme s klienty, kteří psychoterapii prokazatelně potřebují ke zlepšení svého stavu/sociální situace**, cílovými skupinami sociálních služeb jsou např. osoby s duševním onemocněním, osoby v krizi, osoby užívající návykové látky, rodiny s dětmi apod.
- v sociálních službách **jsou vhodné podmínky pro práci s klienty, kteří nemají možnost hradit si psychoterapii z vlastních zdrojů** ani získat příspěvky od pojišťoven, jelikož existuje mnoho druhů služeb, které musí být ze zákona poskytovány bezplatně. Sociální služby tedy nabízí těmto klientům mnohdy jedinou dostupnou psychoterapeutickou pomoc.
- Zákon o sociálních službách **vymezuje** v rámci okruhu pracovníků, kteří mohou vykonávat činnost v sociálních službách také **pozici “manželský a rodinný poradce a další odborný pracovník, který přímo poskytuje sociální služby”**
- Zákon o sociálních službách **vymezuje** jako jednu ze základních činností **“sociálně terapeutické činnosti”**, tyto dále blíže specifikuje ve Vyhlášce 505/2006 Sb., a to různým způsobem, podle druhu služby
- psychoterapeuti v sociálních službách jsou často osloveni s poptávkou psychoterapie pro klienty od státních i nestátních institucí z resortu sociálního i zdravotního (OSPOD, soudy, psychiatři, psychologové ve zdravotnictví, atd.). Jednak kvůli bezplatnosti a také protože jejich působení v sociální službě má své výhody - kapacita psychoterapeuta v sociálních službách

pro koordinaci péče s dalšími odborníky včetně účasti na případových konferencích, dovednost a možnost pracovat s klienty s nízkou adherencí k psychoterapii apod.

Problematické body současného stavu

- panuje **nejasnost** v tom, **jak psychoterapii v sociálních službách bezpečně uchopit a poskytovat** – nemají v tom jasno psychoterapeuti, management služeb ani kontrolní orgány
- v praxi se setkáváme s poskytováním psychoterapie **raději “nad rámec základních činností nebo mimo sociální službu”** - v rámci projektů, fakturace apod. (lepší financování psychoterapeuta, bezpečnější pro poskytovatele,..). Tento přístup však může potenciálně snižovat dostupnost psychoterapie pro klienty sociálních služeb (např. vybíráním pouze vhodných klientů pro PT, omezením nabídky, počtu sezení apod.). Dalším negativem tohoto přístupu je časová ohraničenost projektů a s tím související nestabilita v poskytování psychoterapie.
- **rozdílný přístup k vykazování** přímé práce, která v nějaké podobě obsahuje psychoterapii (intervence, rozhovory, kontakty,..) v rámci jednotlivých krajů, které v ČR přerozdělují hlavní dotace MPSV poskytovatelům služeb (např. Královehradecký kraj – podpora kvalifikovaných psychoterapeutů v SSL, ostatní kraje zatím neuplatňují tento model)
- **zmatečnost a nesrozumitelnost pro klienty** – sociální služby často nejsou primárně místem, kde klienti hledají psychoterapeutickou pomoc, jelikož poskytovatelé tuto svoji činnost cíleně nepropagují nebo ji nazývají jinými pojmy (obavy z nelegálnosti, nebezpečí užívání pojmu psychoterapie mimo kontext zdravotnictví), což snižuje její dostupnost. Toto může být problematické zejména v regionech, kde není dostatečná nabídka psychoterapie nebo zde chybí kapacita. Současně ale mohou být sociální služby naopak díky tomu také “skrytými kapacitami psychoterapie”. Dále zmatečnost vnímáme v tom smyslu, že **stejný druh sociální služby může v reálu nabízet fakticky jiné činnosti**, podle toho, jak kvalifikované má lidské zdroje (např. v jedné poradně je pouze psycholog bez PT výcviku a nabízí pouze psychologické poradenství, v jiné poradně je psycholog s PT výcvikem a nabízí i psychoterapii).
- **udržitelnost psychoterapeutů v sociálních službách** – existuje určité nebezpečí, že kvalifikovaní psychoterapeuti, kteří získají odbornost a praxi v rámci sociálních služeb (tedy systém do nich tzv. investuje, zaměstnavatel jim někdy hradí výcvik, další odborné kurzy, mají dobré podmínky pro získání terapeutických dovedností), odchází později do soukromé praxe. Důvody mohou být např. lepší finanční ohodnocení, výrazně nižší administrativní zátěž, prestiž v rámci profese apod. **Pro působení psychoterapeutů není v současnosti prostředí sociálních služeb příliš atraktivní.**

Současné potřeby

- **sjednotit přístup** k poskytování psychoterapie v rámci výkonů základních činností sociálních služeb napříč kraji, nejlépe systémově v rámci novelizace Zákona o sociálních službách

- **sjednotit požadavky na kvalifikaci** psychoterapeutů, kteří mohou působit v sociálních službách
- zajistit **lepší podmínky pro financování** výkonu psychoterapie v rámci kontextu sociálních služeb, navýšení dotace na zajištění sociálních služeb
- **vymyslet vhodný způsob, jak psychoterapii v sociálních službách systémově a legislativně uchopit** – jedná se o téma k širší diskusi, návrhy např.:
  1. **Registrovat psychoterapii jako další základní činnost.** Takto by mohla být činnost psychoterapeuta v sociálních službách financována z rozpočtu služby, stejně jako ostatní základní činnosti. Cílem je integrovat psychoterapii do co nejvíce druhů služeb a napříč různými cílovými skupinami.
  2. **Prosazování profese psychoterapeut v sociálních službách** (další odborný pracovník) do ZSS

Přínosy lepšího ukotvení psychoterapie v sociálních službách

V rámci společného uvažování o tom, jak je a jak lépe by mohla být psychoterapie poskytována v sociálních službách ukotvena, vnímáme následující přínosy, definované z různých rovin a pohledů:

1. Přínosy pro klienty sociálních služeb a zájemce o službu

- **psychoterapie jako součást komplexní péče o klienty** v sociálních službách, v rámci již navázaného vztahu, spolupráce a důvěry, odpadne nutnost přeposílat klienty do jiných institucí. Podpora koordinované mezioborové spolupráce v rámci týmů služeb vede k vyššímu přínosu pro klienty.
- **lepší podmínky pro poskytování psychoterapie s ohledem na individuální potřeby klienta.** Psychoterapie nebude poskytována v rámci nástavbových projektů služeb. Doba poskytování psychoterapie bude určena dle potřeb klientů, nikoli dle doby trvání časově ohraničených nástavbových projektů.
- **zvýšení dostupnosti psychoterapie** – jak po stránce finanční, tak po stránce místní a časové dostupnosti. Poskytovatel, který bude moci definovat psychoterapii jako legitimní součást poskytovaných služeb, ji bude moci transparentně nabízet. Sociální služby tak budou více srozumitelné pro zájemce, kteří tuto pomoc ve svém regionu hledají.
- **ochrana klientů před nekvalifikovanou péčí** – pokud bude psychoterapie dobře ukotvena, včetně stanovení podmínek pro kvalifikaci psychoterapeutů působících v sociálních službách, bude klientům zajištěna odborná kvalifikovaná péče. Nyní je situace taková, že pokud klient hledá psychoterapii, pravděpodobněji ji najde v propagaci soukromého poskytovatele než v sociální službě, to vystavuje klienty určitému nebezpečí, že narazí na nekvalifikovanou pomoc nebo že nebude pro ně finančně dostupná.

2. Přínosy pro psychoterapeuty působící v sociálních službách

- **srozumitelný a bezpečný kontext, ve kterém psychoterapeuti v sociálních službách působí** – odpadne nutnost různými způsoby upravovat a "ohýbat" to, co v rámci své činnosti

s klientem dělají. Někteří poskytovatelé dokáží nastavit vhodné podmínky pro vykazování psychoterapie v rámci výkonů v sociální službě, někteří se tomu vyhýbají ze strachu z postihu.

- **zvýšení prestiže psychoterapie poskytované v sociálních službách a prestiže psychoterapeutů v této oblasti působících** – odborníci v této oblasti budou moci svou činnost transparentně komunikovat a propagovat
- **zlepšení finančních podmínek psychoterapeutů** – pokud bude tato pozice lépe systémově ukotvena, předpokládáme i zlepšení finančních podmínek pro pracovníky, v rámci změny pracovní pozice, např. na úroveň pozice “psycholog” nebo “manželský a rodinný poradce”. V současnosti kvalifikovaní psychoterapeuti často působí na pracovní pozici např. sociální pracovník, což neodpovídá jejich adekvátnímu finančnímu ohodnocení dle např. zaručených mezd.

3. Přínosy pro poskytovatele sociálních služeb

- **dodání odpovídajícího legislativního rámce** – v současnosti je legislativní rámec pro poskytování psychoterapie v sociálních službách neúplný, s velkými nejasnostmi a dírami v systému, což způsobuje nejistotu a obavy poskytovatelů při strategickém plánování činnosti a rozvoje jejich organizací
- **zkvalitnění poskytovaných služeb** a zlepšení jejich nabídky dle potřeb klientů
- **Udržení zkušených a vzdělaných pracovníků v segmentu sociálních služeb** – navýšení mezd pro psychoterapeuty v sociálních službách

4. Přínosy pro systém sociálních služeb

- **získání přehledu a kontroly o dostupnosti psychoterapie** v rámci jednotlivých regionů i ČR jako celku, větší možnost systémově a cíleně podporovat bílá místa v této oblasti (regiony s absencí dostupné psychoterapie apod.)
- **kontrola kvality poskytované psychoterapie**
- **zlepšení podmínek pro klienty v sociálních službách**
- **reflexe stavu zhoršování duševního zdraví napříč populací**
- **Zvýšení odborné kvalifikace pracovních týmů sociálních služeb** – vyšší požadavky pro uznání kvalifikace psychoterapeut v sociálních službách a vyšší nároky na průběžné vzdělávání psychoterapeutů v sociálních službách oproti aktuálnímu stavu

---

Zpracovala: Pracovní skupina pro sociální služby při České asociaci pro psychoterapii